

PEDAQOJİ TEXNOLOGİYALARDAN İSTİFADƏ

UOT 37.0

Ayşe Emre Altınay Ali kızı
fəlsəfə doktoru proqramı üzrə doktorant
Bakı Dövlət Universiteti

PEDAQOJİ KADRLARIN HAZIRLIĞINDA PEDAQOJİ TEXNOLOGİYALARDAN İSTİFADƏ DÖVRÜN TƏLƏBİDİR

Айше Эмре Али гызы Алтынай
докторант по программе доктора философии
Бакинский Государственный Университет

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ПОДГОТОВКЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ ЯВЛЯЕТСЯ ТРЕБОВАНИЕМ ПЕРИОДА

Aişe Emre Ali Altınay
doctorial student in the program of doctor of philosophy
Baku State University

USE OF TEACHING TECHNOLOGIES IN THE PREPARATION OF TEACHING STAFF IS REQUIRED FOR THE PERIOD

Xülasə. Dünya təcrübəsi göstərir ki, müasir təlimin səmərəliliyini yüksəldilməsində, keyfiyyətin artmasında yeni pedaqoji texnologiyalar, innovasiyalar və onların imkanlarından düzgün istifadə edilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, müasir texnika dövründə, informasiyalar, yeni texnologiyalar əsrində təhsil müəssisələri, təhsili idarəetmə orqanları, təhsil verənlər və təhsil alanlar yüksək nəticələr, sürət və keyfiyyət əldə etmək üçün, xüsusilə yeni pedaqoji kadrların hazırlanmasında yeni pedaqoji texnologiyaların tətbiqi, onlardan səmərəli və yaradıcılıqla istifadə edilməsi dövrün tələbidir.

Açar sözlər: *pedaqoji texnologiyalar, pedaqoji kadrlar, pedaqoji hazırlıq.*

Резюме. Мировой опыт показывает, что новые педагогические технологии, инновации и правильное использование этих возможностей имеет большое значение для повышения эффективности и качества современного образования. Таким образом, в век современных технологий, информации, новых технологий, для достижения высоких результатов, образовательные учреждения, органы образования, педагоги и учащиеся, должны использовать достижения педагогических технологий, так как их эффективное и творческое использование является требованием времени.

Ключевые слова: *педагогические технологии, педагогические кадры, педагогическая подготовка*

Summary. World experience shows that new pedagogical technologies, innovations and the correct use of their capabilities are of great importance for increasing the efficiency and quality of modern education. Thus, in the age of modern technologies, information, in the age of new technologies, educational institutions, educational authorities, teachers and students to achieve high results, speed and quality, especially in teaching the use of new pedagogical technologies, their effective and creative use is a requirement of the time.

Keywords: *Pedagogical technology, pedagogical staff, pedagogical training*

Qloballaşan dünyamızda güclü İnformasiya axını, istehsal sahələrinin və texnologiyalarının dinamik yeniləşməsi, fəaliyyət sahələrinin xarakterinin sürətli və çevik növbələşməsi icti-

mai həyatın bütün sahələrində olduğu kimi, təlim-tərbiyə, təhsil və idarəetmə sahəsinə də ciddi təsir etmişdir. Dünya təcrübəsi göstərir ki, müasir təlimin səmərəliliyini yüksəldilməsində, keyfiyyətin artmasında yeni pedaqoji texnologiyalar, innovasiyalar və onların imkanlarından düzgün istifadə edilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, müasir texnika dövründə, informasiyalar, yeni texnologiyalar əsərində təhsil müəssisələri, təhsili idarəetmə orqanları, təhsil verənlər və təhsil alanlar yüksək nəticələr, sürət və keyfiyyət əldə etmək üçün yeni pedaqoji texnologiyalara yiyələnəli və onlardan səmərəli, yarıdıcılıqla istifadə etməyi bacarmalıdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, cənab İlham Əliyev Azərbaycan Müəllimlərinin XIII qurultayına göndərdiyi təbrik məktubunda belə demişdir: “Azərbaycanın təhsil tarixi hər birimizin fəxr etdiyi nailiyyətlərlə zəngindir. Azərbaycan müəllimləri bütün tarix boyu təhsildə daim varisliklə novatorluğun, ənənə ilə islahatın vəhdətini öz fəaliyyətlərində əks etdirmişlər. Bu gün qədəm qoyduğumuz informasiya cəmiyyəti və biliklərə əsaslanan yeni tipli iqtisadiyyatın formalaşması, qloballaşma çağırışları bütün dünya təhsil sistemi qarşısında yeni vəzifələr qoyur. “Təhsil əsri” adı qazanmış XXI əsr Azərbaycan təhsilinin də yeniləşməsinə və müasirləşməsinə tələb edir. Əminəm ki, Azərbaycan müəllimləri fəaliyyətlərini bu tələblərə uyğun daha da təkmilləşdirərək, müstəqil Azərbaycan Respublikasının çiçəklənməsinə xidmət edən gənc nəslin yetişdirilməsi işinə öz töhfələrini verəcəklər” (4, s. 6).

Göründüyü kimi pedaqoji prosesdə, o cümlədən pedaqoji kadr hazırlığında yeni pedaqoji texnologiyalardan istifadə zamanın, əsrin tələbidir.

Pedaqoji texnologiya ifadəsi də son illərdə daha çox işlədilən və bir çox mənalarda işlədilən anlayışlardandır. Texnika inkişaf etdikcə təkcə elmin və texnikanın müəyyən sahəsinə deyil, təlim prosesinə də daxil olur.

Texnologiya yunan sözü olub(yunanca “texno”-sənət, ustalıq, bacarıq, “loqos” – elmi-nəzəriyyə mənasını verir) istehsal prosesində hazır məhsul almaq üçün işlədilən xammal, material və yarımfabrikatların emalı, hazırlanması, aqreqat halların xassələrini formasının dəyişdirilməsi metodlarının məzmunu başa düşülür.

Araşdırılan mənbələrdən aydın olur ki, texnologiya tətbiq olunan ən yeni metodlar əsasında öyrənilən işin səmərəsini artırmağa xidmət edən fəaliyyət növüdür. Pedaqoji prosesində tətbiq edildikdə isə həmin texnologiya böyük bir fəaliyyət sistemə çevrilir. Texnologiya ümumi halda ətraf aləmin öyrənilməsi və mənəvi dəyərlər sisteminin formalaşdırılması ilə bağlı insanlar tərəfindən tətbiq olunan elmi praktiki cəhətdən əsaslandırılmış fəaliyyət sistemi anlaşılır. İstehsal sferasında texnoloji yanaşma material istehsalı səviyyəsində elmin son nailiyyətlərinin tətbiqi nəticəsində keyfiyyətli maddi nemətlər istehsalı üçün tətbiq olunan texnologiyaları özündə cəmləşdirir.

Təhsildə təlim-tərbiyə prosesində texnologiyanın və texnoloji yanaşmanın inkişaf istiqaməti olub, böyük elmi və tərbiyəvi əhəmiyyət kəsb edir.

Müasir dövrdə pedaqoji prosesdə istifadə olunan pedaqoji texnologiyaların təsnifatı xeyli artmışdır ki, onların adlarını çəkə bilərik: İnformasiya- texnologiyalar texnologiyası; Tənqidi təfəkkürün inkişafı texnologiyaları; Layihə texnologiyası; İnkişafetdirici təlim texnologiyası, Problem təlim texnologiyası; Pedaqoji prosesdə oyun texnologiyası; Lokal-modul texnologiyası; Keys texnologiyası; Əməkdaşlıq pedaqogikası texnologiyası; İntegrativ təlim texnologiyası; Diferensial təlim texnologiyası; ənənəvi sinif dərslər texnologiyası; Pedaqoji prosesi idarəetmə texnologiyası, Sinifdən xaric və məktəbdənkənar işlərin texnologiyası və s. Bu gün yeni pedaqoji texnologiyalar pedaqoji prosesdə, pedaqoji kadr hazırlığında, fənn müəllimləri və digər mü-təxəssislər tərəfindən pedaqoji prosesin səmərəliliyinin yüksəldilməsində tətbiq olunması zəruri sayılan ən nümunəvi və əhəmiyyətli tədris mexanizmidir. Hansı ki, bu mexanizm təlim, tərbiyə, təhsil üçün səciyyəvi sayılan növləri, tipləri, formaları özündə birləşdirir. Bu komponentlər içində isə “metotexnologiya”, “makrotexnologiya”, “mezotexnologiya” və “mikrotexnologiyalar” daha geniş yayılmışdır ki, onların tətbiqinə nəzərə salaq.

Metatexnologiya pedaqoji səviyyədə təhsil sahəsində, xüsusilə pedaqoji kadr hazırlığında sosial- pedaqoji, psixoloji prosesləri həyata keçirməyə imkan verən ümumpedaqoji, psixopedaqoji texnologiyalardır. Belə texnologiya-

lara misal olaraq inkişafetdirici, tərbiyəedici təlim texnologiyalarını, regionlarda təlim keyfiyyətinin idarə olunması və konkret məktəbdə tərbiyə işinin təşkili üçün tətbiq olunan ümumi texnologiyaları misal göstərmək olar.

Makrotexnologiya isə təhsil sahələri üzrə müxtəlif texnologiyalardır ki, təhsilin hər hansı bir sahəsini, təlim-tərbiyə prosesinin müəyyən istiqamətini, yaxud pedaqoji kadr hazırlığında müəyyən bəhsin, kursun tədrisində ümumpedaqoji və ümummetodik səviyyədə texnologiyalardan istifadə etməkdir. Belə texnologiyalar pedaqoji kadrların hazırlığında müəyyən bölmələrin tədrisində geniş istifadə edilir.

Mezotexnologiya və lokal-modul texnologiyalarıdır, pedaqoji kadr hazırlığında təlim prosesinin ayrı-ayrı hissələrini xüsusi olaraq didaktik və metodik tətbiq olunan texnologiyalardır.

Belə texnologiyalara misal olaraq təlim-tərbiyə prosesində ayrı-ayrı fəaliyyət sahələri, verilmiş mövzuların öyrənilməsi, dərslərin gedişi, materialların mənimsənilməsi, təkrar olunması və keyfiyyətə nəzarətin təşkili ilə bağlı texnologiyaları misal göstərmək olar.

Mikrotexnologiya isə pedaqoji kadr hazırlığında pedaqoji prosesin subyektləri arasındakı qarşılıqlı əlaqələrin yaradılması üçün tətbiq edilən texnologiyalardır. Belə texnologiyalara misal olaraq şifahi və yazılı dialoqların təşkili, subyektlərin keyfiyyətinin korreksiyası üçün treninqlərin təşkili ilə bağlı texnologiyaları göstərmək olar.

Belə texnologiyaların tətbiqi pedaqoji kadr hazırlığında, həmçinin təlim, tərbiyə və təhsil prosesində yeni pedaqoji prosesin aparıcı mövqelərindən daha çox müvəffəqiyyət qazanmağa imkan verən texnologiyadır.

Azərbaycan respublikasında da artıq pedaqoji texnologiyalardan istifadə olunması müəyyən dinamik sürət almışdır. Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, millət vəkili, YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyevanın şəxsi təşəbbüsü və qayğısı sayəsində 1000-dən artıq tikilən yeni məktəblərdə və digər şəhər və kənd məktəblərində yeni pedaqoji texnologiyaların tətbiqində imkan verən texniki, audio-vizual vasitələr quraşdırılmışdır. Bu texniki vasitələrin ən geniş yayılmış növü kimi kompüterlərin quraşdırılması yaxşı hal kimi qiymətləndirilməli

dir. Hansı ki, bu kompüterlərin istifadə olunmasına diqqətlə yanaşılması vacib sayılır.

Ölkə başçısı möhtərəm prezident cənab İlham Əliyev böyüməkdə olan nəslin inkişaf dinamikasını səciyyələndirərək qeyd etmişdir ki, biz maddi dəyərlərimizi, iqtisadi potensialımızı insan kapitalına çevirməliyik. Çünki insanın savadı, biliyi onun gələcək həyatını müəyyən edir, ölkənin hərtərəfli inkişafına xidmət edir və beləliklə, ölkənin intellektual potensialı da möhkəmlənir.

Yeni pedaqoji texnologiyaların pedaqoji prosesdə tətbiqi bu gün zamanın tələbidir. Pedaqoji kadrların hazırlığında təcrübələrə əsasən demək olar ki, didaktik texnologiyaların tətbiqi qaçılmazdır.

Xüsusilə pedaqoji kadr hazırlığında inkişaf etdirici dialoqlu-diskusiyalı interaktiv metodlar, qabaqlayıcı, təfəkküryönlü, kollektiv və diferensial təyinatlı didaktik texnologiyalardan geniş istifadə edilməlidir.

Bu gün pedaqoji kadrların müasir tələblər səviyyəsində hazırlığı, onların səriştəliliyi və peşəkarlığı həmçinin ardıcıl olaraq təkmilləşdirilməsi müasir pedaqoji texnologiyaların tətbiqi ilə bilavasitə bağlıdır. Yüksək nəticələr əldə etmək üçün pedaqoji texnologiyalardan səmərəli və yaradıcılıqla istifadə olunmalıdır.

Dövlət Təhsil Strategiyasının ikinci istiqaməti xüsusi olaraq təhsil sahəsində, pedaqoji kadr hazırlığında yeni pedaqoji texnologiyaların tətbiqini, innovativ metodlardan istifadəni tələb edir (2).

Bu istiqamət innovativ təlim metodlarını tətbiq edən, təhsilin məzmununun səmərəli mənimsənilməsini təmin edən, düzgün idarəetmə mexanizminə sahib səriştəli təhsilverənin formalaşdırılmasına xidmət edir və özündə təhsilverənlərin peşəkarlığının yüksəldilməsi, təhsilalanların nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi üzrə yeni sistemlərin qurulmasını, təhsilalanların istedadının aşkar olunması və inkişafı ilə bağlı, habelə xüsusi qayğıya ehtiyacı olanlar üçün inklüziv təlim metodologiyasının yaradılmasını ehtiva edir.

Strategiyada göstərilir ki, "Təhsilin inkişafında mühüm irəliləyişlərə nail olmuş ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarına əsaslanan, yaradıcı düşüncəni inkişaf etdirən və təhsilalanın fərdi xüsu-

siyyətlərini nəzərə alan müasir, fəal-interaktiv təlim metodları daha yüksək nəticələr verir. Həmin məqsədlə, davamlı olaraq mütərəqqi tədris metodlarının yaradılması və müəllimlərin səriştəsinin artırılması təhsil siyasətində mühüm yer tutur”(2).

Azərbaycan Respublikasının prezidenti, cənab İlham Əliyev milli təhsil sisteminin təkmilləşdirilməsi və inkişaf etdirilməsi, səriştəli müəllim kadrlarının hazırlıǵı məsələsini Azərbaycanın gələcək inkişafının əsas şərti kimi göstərir və hesab edir ki, Azərbaycanın inkişafının yeganə yolu təhsildən, müasir biliklərdən, intellektual əməyin inkişafından, informasiya texnologiyasından, kompüter texnologiyalarının geniş tətbiqindən, innovasiyaların tətbiqindən keçir. Bu da pedaqoji kadrların hazırlıǵında, təlim tərbiyə prosesində yeni pedaqoji texnologiyalardan, innovasiyalardan istifadənin aktuallığını daha da artırır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il, 29 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2013- 2020 –gələcəyə baxış” inkişaf Konsepsiyası” (3) Azərbaycan təhsilinin inkişafında mühüm dövlət sənədi hesab edilir. Bu sənəddə pedaqoji kadr hazırlıǵında, təhsilin inkişafında, təlim və tərbiyənin

səviyyəsinin yüksəldilməsində, şagirdlərin elmi dünyagörüşlərinin formalşdırılmasında, təhsilin müasir qaydada idarəedilməsində yeni təlim texnologiyalarından, innovasiyalardan, distant təhsildən, xüsusilə informasiya kommunikasiya texnologiyalarından (İKT) geniş istifadə edilməsi tələb olunur.

Əminliklə deyə bilərik ki, bu gün təhsil prosesində, səriştəli pedaqoji kadrların hazırlıǵında yeni pedaqoji texnologiyaların, innovasiyaların tətbiqi təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsində ən mühüm amildir.

Problemin aktuallığı. Pedaqoji texnologiyalardan istifadə son illərdə daha çox işlədilən və bir çox mənalarda işlədilən anlayışlardandır. Pedaqoji kadr hazırlıǵında pedaqoji texnologiyalardan istifadə təhsilin keyfiyyətini yüksəldir və gələcək səriştəli müəllim və tərbiyəçi kadrların hazırlıǵında mühüm və aktual hesab edilir.

Problemin yeniliyi. Məqalədə təlim tərbiyə prosesində yeni pedaqoji texnologiyaların tətbiqi, xüsusilə pedaqoji kadrların hazırlıǵında yeni texnika və texnologiyalardan istifadənin imkan və yolları göstərilir ki, bu da elmi yenilik kimi qəbul edilə bilər.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalədə toplanmış materiallar pedaqoji kadr hazırlıǵında dəyərli mənbə kimi istifadə edilə bilər.

Ədəbiyyat:

1. Əliyev, İ.H.. Dünya Azərbaycanlılarının III qurultayında nitq. 5 iyul, 2011 / Xalq, 6 iyul, -2011.
2. “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət strategiyası” Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 24 oktyabr 2013-cü il tarixli sərəncamı / “Xalq” qəzeti, 25 oktyabr 2013-cü il
3. “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası”. 29 dekabr, 2012-ci il Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı / Xalq qəz. 30 dek, 2012-ci il.
4. Əliyev, İ.H.. Müəllimlərin XIII qurultayının iştirakçılarına göndərdiyi məktub. Bakı 22 sentyabr, 2008 ci il/ Azərbaycan Müəllimlərinin XIII qurultayı. -Bakı: Çarşıoğlu, -2009. -304 s.
5. Əliyev, Heydər. Ali məktəb işçilərinin respublika müşavirəsində nitq / Azərbaycan ali məktəblərinin işini partiyanın yüksək tələbləri səviyyəsinə qaldıraç: ali məktəb işçilərinin respublika müşavirəsində nitq; 28 may 1980-ci il / Heydər Əliyev; [burax. məs. Ə.Ağayev].- Bakı: Azərənşər, -1980. -46 s.

E-mail: sabka567@gmail.com

Rəyçi: ped.ü.elm.dok., prof. **L. Qasımova**

Redaksiyaya daxil olub:10.06.2021